

я села на стале, падагнула ногі, абапіраючыся на стол рукамі і гледзячы некуды ў бок, а абедзве касы ляглі на калені. Хутчэй за ўсё, гэта я сама і прыдумала пазіраваць менавіта так, таму, што ўзгадваю, як рабіла «фон», развешваючы сінюю хустку і замацоўваючы на ёй нешта накшталт бантаў з чырвонай гафрыраванай паперы. Бацька ўзяў ліст паперы, прыкладна метр на паўметра, і за адзін або два сеансы гэты дэкаратыўна-плоскасны партрэт тэмперай быў гатовы» [1].

Безумоўна, Станюта не мог не бачыць таленту і патэнцыялу сваёй дачкі. Ці ведаў ён, што будзе бацькам будучай «легенды беларускага тэатру» і жанчыны, якая створыць на кінаэкране дакладны абагульняючы этнапсіхалагічны партрэт беларускі? Магчыма, ведаў. А яго перакананне пра яе здольнасць ствараць вобраз, прычым відавочна архітэпічны і глыбока народны, этнічны – прачытваецца на яго карціне. Цікава і, магчыма, невыпадкова, што па колеравай гаме і па арнаментыцы «Партрэт дачкі» пераклікаецца з відавочна этнаграфічна скіраванай карцінай «На Купаллі» Міхася Філіповіча (мал. 3).

Пэндзлю Станюты належыць і партрэт самога Філіповіча (мал. 4), з якім яны блізка сябравалі. Як вядома, сябар Станюты Міхась Філіповіч (1896-1947) – адзін з найбольш самабытных беларускіх жывапісцаў 1920-х гадоў, які меў вялікую прыродную адоранасць, пладавітасць, шырокія інтарэсы, а ў яго творчасці пераважалі нацыянальныя і этнаграфічныя тэмы. Міхась Філіповіч – не проста беларускі жывапісец і графік, але і этнограф, педагог, адзін з першых айчынных мастакоў, які звярнуўся да нацыянальнай тэматыкі і мэтанакіравана вывучаў узоры беларускага народнага мастацтва [3]. У выніку яго вандровак па Беларусі было складзена 10 альбомаў з замалёўкамі традыцыйнага тэкстылю, разьбы па дрэве, рэгіянальных народных строяў. Адна з першых карцін Філіповіча на народную тэматыку – «Казка» («Казачны сюжэт»), а ў 1921-1922 гг. ён стварае шэраг карцін на этнаграфічныя матывы: «На Купаллі», «Вясна», «Скокі праз вогнішча», «Карагод», «Народнае гулянне» [3].

У яго партрэце Станюта імкнецца захаваць і перадаць глядзчу ў першую чаргу этнапсіхалогію беларуса (як дамінуючы складнік асобы Філіповіча): з характэрнай прыроднай мяккасцю, непасрэднасцю, даверлівасцю, сумным спакоем. У выніку – у яго ў чарговы раз атрымаўся глыбока псіхалагічны твор. Праца стрыманая па маляўнічым і кампазіцыйным рашэнні: глухі фон, пляскаецца малюнак, спакойны каларыт. Стэфанія Станюта ўспамінала: «...татаў партрэт Філіповіча: ён малады яшчэ, якім я яго памятаю ў пачатку дваццатых гадоў» [1]. Метатэкст мастацтва – складаная і цікавая справа. Часам, народны каларыт і этнапсіхалогія заўважны і без прамых спасылак і акцэнтаў, але для такога кшталту камунікацыі неабходны сапраўдны талент «адрасанта» паведамлення, якім Станюта, безумоўна, валодаў.

У балканскіх народаў, дзе вінаград ад глыбокай архаікі – адна з асноўных агракультур, сем'і, якія даюць на працягу некалькіх генерацый надзвычай карысных грамадзе асоб, – вельмі шануюць у народзе і завуць «святая лаза». Феномен роду Станютаў, які так шмат даў Беларусі, безумоўна, будзе цікавіць будучых прафесійных даследчыкаў-мастацтвазнаўцаў. Але, падаецца, надышоў час шукаць менавіта ў народнай тэрміналогіі дэфініцыю для пазначэння такіх феноменаў, каб мы маглі больш адэкватна ацэньваць спадчыну ўласнай культуры, яе глыбінныя і жыццяздольныя ўласцівасці.

Спіс літаратуры:

1. Бузенок, С.Ю. Михаил Петрович Станюта (1881–1974) / С.Ю. Бузенок [Электронны рэсурс] – Рэжым доступу : <http://www.artmuseum.by/ru/vyst/virt/stanuta>. – Дата доступу : 10.04.2015.
2. Галерея. Михаил Станюта [Электронны рэсурс] – Рэжым доступу : <http://delaemvmeste.by/beloruskie-hudozhniki/mihail-stanyuta/>. – Дата доступу : 10.04.2015.
3. Міхась Філіповіч [Электронны рэсурс] – Рэжым доступу : http://spadczyna.com/art/b_p_filipovich.htm. – Дата доступу : 10.04.2015.

Вячаслаў Красулін

ВОБРАЗ ВЯСКОВАЙ ЖАНЧЫНЫ Ў КІНА- І ТЭАТРАЛЬНЫХ РОЛЯХ СТЭФАНІІ СТАНЮТЫ

Сярод выбітных дзеячоў у галіне айчыннага мастацтва ХХ стагоддзя вылучаецца постаць Стэфаніі Міхайлаўны Станюты, якой выпала стаць сведкам за свой жыццёвы шлях рэвалюцыі, сусветных войны, змены ўладаў. Жыццёвы досвед Стэфаніі Міхайлаўны, безумоўна, адбіўся і на падыходзе да выбару сваіх роляў у тэатры, а потым і ў кінематографе. Адметныя рысы яе творчасці— шырыня дыяпазону, валоданне разнастайнымі сродкамі сцэнічнай выразнасці, яркі пластычны малюнак роляў, эмацыянальнасць, выразнасць слова, жэста, мімікі, умённе карыстацца іроніяй, гратэскам.

Стэфанія Станюта зусім юнай прыйшла ў Першае таварыства беларускай драмы і камедыі, якое пазней стала Першым беларускім дзяржаўным тэатрам. Потым вучылася ў Маскве, у Беларускай драматычнай студыі. У 1926 году разам з аднакурснікамі прыехала ў Віцебск, дзе на базе іх выпуску быў створаны Другі беларускі драматычны тэатр. А з 1932 года і да апошніх дзён жыцця яе звязана з Нацыянальным тэатрам імя Янкі Купалы, тым, дзе яна пачынала яшчэ школьніцай. Знакавай роляй у купалаўскім тэатры, безумоўна, лічыцца «Паўлінка».



Малюнак 1 – Стэфанія Станюта ў народным строі ў фільме «Пяцёрка адважных» (1970)



Малюнак 2 – Постэр фільма «Развітанне» (1981)

У Станюты было шмат цікавых роляў, але сапраўдная слава прыйшла да яе позна, калі яна грала ўжо ролі пажылых жанчын і бабуль.

Яна ўмела быць аднолькава арганічнай у ролях змардаваных сялян і элегантных свецкіх жанчын. І нават маленькі эпизод рабіла сапраўдным сцэнічным шэдэўрам. Праўда, у кіно акторку запрашалі, у асноўным, у фільмы на вясковую тэматыку: «Цешча», «Трывожны месяц вересень», «Людзі на балоце», «Аб табе», «Мама, я жывы!», «Белыя росы» і інш. Шмат здымалася Станюта і ў апошнія гады. Найбольш прыкметныя ролі згуляла ў карцінах «Гэтыя ... тры верныя карты», «Ізгой» і «Сілуэт у вакне насупраць».

Кінастужка «Развітанне» (1981 год), якая, бадай, займае першае месца ў фільмаграфіі Станюты, распавядае пра праблемы глабалізацыі, месца асобы ў сучасным грамадстве, чэрствасць і абьякавасць чыноўнікаў да лёсаў звычайных вяскоўцаў. Праз гераіню фільма Дар'ю Стэфанія Міхайлаўна бліскуча адлюстроўвае канфлікт пакаленняў праз перапыненне традыцыйнага светапогляду. Асабістая драма паміж сынам і ў той жа час драма асабовая.

Яшчэ адна знакавая для лёсу беларускай вёскі варта вылучыць фільм «Чужая бацькаўшчына» – драму 1982 года пра даваеннае жыццё і лёс беларускіх сялян. Фільм зняты паводле раманаў пісьменніка Вячаслава Адамчыка «Чужая бацькаўшчына» і «Год нулявы». Фільм расказвае пра жыццё заходнебеларускіх сялян 1938 года. У стужцы уздымаецца праблема беларускага нацыянальнага жыцця ў гады Другой Рэчы Паспалітай.

Стэфанія Міхайлаўна была ўдасцена самых высокіх званняў: народная артыстка Беларусі (1957), народная артыстка Савецкага Саюза (1988), Акадэмік Міжнароднай акадэміі тэатра.

Сімвалічна, што першы прыз «Хрустальная Паўлінка» быў прысуджаны менавіта ёй. Яе называлі жывой легендай, талісманам купалаўскага тэатра. Сама ж Стэфанія Станюта была неверагодна сціплым і сарамлівым чалавекам.

За свой творчы шлях Стэфанія Міхайлаўна дарыла сваю светлую энергетыку і пакінула нам у духоўную спадчыну велізарны пласт для роздуму аб павязі мінуўшчыны з будучыняй, пра месца традыцыйнага светапогляду ў сучаснасці.

Спіс літаратуры:

1. Езерская, Э. Стефания Станюта. Легенда белорусской сцены, которая плакала прямо в кинозале, увидев себя некрасивой на экране / Э. Езерская [Электронны рэсурс] – Рэжым доступу : <http://www.ctv.by/stefaniya-stanyuta-legenda-belorusskoy-sceny-kotoraya-plakala-priamo-v-kinozale-uvidev-sebya>. – Дата доступу : 8.04.2015.
2. «Это мы». Символ белорусского театра и просто красивая женщина Стефания Станюта [Электронны рэсурс] – Рэжым доступу : <http://news.tut.by/culture/398651.html>. – Дата доступу : 8.04.2015.